

KÖZMŰVELŐDÉS.

Az erdélyi római kath. irodalmi társulat heti közlönye.

Megjelenik minden szombaton. — A társulat minden rendű tagjai a lapot tagdíjaikért kapják. — Nemtagok részére előfizetési díj: egészévre 4 ft., félévre 2 ft., negyedévre 1 ft.

Ugy a lap szellemi részét illető cikkeket, mint az előfizetési pénzek a „Köz művelődés” szerkesztőségének Gyulafehérvárra a várba küldendők.

Szent Pál apostol tana a megszentelő malasztrol.

(Folytatás.)

Mindezek után már az igazságot eszközlő hit természete iránt is tisztább fogalmat szerezhethünk magunknak. Ez különösen azért fontos, mert a katolikusok és protestánsok közt élénk vita tárgya, a mennyiben ezek az apostol tanával egészen ellenkező értelemben határozzák meg azt. Szt. Pál különösen a rómaiakhoz írt levele első vagyis dogmatikai részében írja le a megigazulás folyamatát s pedig annak hat első fejezetében a Krisztusban hit általi megigazulást. Erre mindnyájan rá vagyunk szorulva a vétesség és büntetésre méltó voltunk miatt. ¹⁾ Ezen fogyatkozásunk pedig a megigazulásban találja kielégítését, melyet a J. Krisztus engesztelő halálában való hit által nyerünk el. ²⁾

De mit ért szt. Pál voltaképen ezen hit alatt? Hogy azon hit, melynek az apostol megigazulást eszközlő erőt tulajdoni, nem valami „ergon” azaz szabad akaratból származott ténykedés, mindazon helyek, hol a megigazulást a hitnek nem pedig a cselekedeteknek tulajdonítja, világosan bizonyítják. Mi hát tulajdonképen? Ezen szó „pistis” alapértelmében igaznak tartását jelenti annak, a mit velünk mint hitelest mint bizonyost közölnek. Az apostol maga is ezt érti, midőn azt mondja, hogy a hit Krisztus igéjének hallásából származik ³⁾ vagy midőn azt a láthatlanok bizonyításának nevezi. ⁴⁾

A hit e szerint benső képesítvény — habitus — minőség, melyet Isten kegyelméből ⁵⁾ nyújtott vagyis árasztott sziveinkbe. ⁶⁾ De ha Isten ajándéka, mi kívántatik még az ember részéről, hogy azt elnyerhesse? Itt legyen elég csak az apostol egyes kifejezéseire szorítkoznunk! Ő ugyan ex professo arról nem szól, hogy mi kívántatik meg az emberben a megszentelő kegyelem elnyerésére s jól lehet a zsidóknak hitetlenségüket és gonoszságukat szemökre lobbantja, ⁷⁾ az okot még sem mondja meg, hogy a hitnek ajándékát miért nem nyerték el. Azonban egyes kifejezései megkivánják, hogy engedelmesek, ⁸⁾ és alárendeltek ⁹⁾ legyünk, ha az igazságot elnyerni akarjuk; ugy szintén hallgatnunk kell az evangéliumot, ¹⁰⁾ elfogadnunk az isteni igéket, ¹¹⁾ fogságra vinnünk értelmünket, ¹²⁾ röviden szívünk teljét, ¹³⁾ értelmünket és akaratumkat alávetnünk, hogy az Isten kiöntve ránk a hitnek kegyelmét. A hit tehát, mely által az ember megigazul, szt. Pál szerint egyáltalán az ember fögékonyasága az isteni igazságok s befolyások iránt tanusított önkényes odaadása. ¹⁴⁾ Vagy is az embernek egész valóját Istennek kell felajánlania, tényleg hinnie, hogy hite legyen s ez neki igazságot eszközöljön.

Mindamellet — ezen — mondhatni előkészületek az ember részéről még nem bírnak azon ér-

1) V. ö. Rom. 1, 18. — 3, 20. —

2) V. ö. u. o. 3, 21—30. —

3) Rom. 10, 17. —

4) Zsid. 11, 1. —

5) Fil. 1, 29. —

6) Rom. 5, 5. —

7) Rom. 10, 19. —

8) Rom. 6, 16. —

9) Rom. 10, 3. —

10) Rom. 10, 14, 17, 18. —

11) Thess. 1 L. 1. ö. 2, 13. —

12) Kor. 2 L. 10, 5. —

13) Rom. 10, 10. —

14) L. Döllinger i. m. 178 l.

demmel, mintha Isten részéről tartozást vonnának magok után. Mert az apostol — mint már eddig is említettük — mit sem emel ki annyira, mint azt, hogy a hit általi megigazulás cselekedetek nélkül vagy is az első megigazulás (habitualis) Istentől van és nem tartozásból, hanem kegyelemből és kegyelem által.

Hogy az ilyen hit igazságot eszközöl az apostol egy ó-szövevényi példával erősíti: „Hitt Ábrahám Istennek és igazságul tulajdonított neki.”¹⁵⁾ Ezen idézetet Mózes első könyvéből vette,¹⁶⁾ azon különbséggel, hogy a zsidóban lévő cselekvő mondatot, szenvedő által adta vissza. A mint az összefüggés mutatja Ábrahámnak az ég csillagaihoz hasonló nemzedékről szóló isteni ígéretben való hitéről van szó e helyen, a melyet ő élte alkonyán kapott. Ezen hitet Isten neki szemben a természetes belátás és valószínűséggel igazságul tulajdonítá. Vizsgáljuk közelebbről Ábrahám hitét . . . Ő benne a hitnek kezdete már ama készségben nyilvánult, melyet ő az isteni hívás iránt tanusított.¹⁷⁾ Azért nagyon helyesen mondja az apostol ő róla általánosságban: Hitt Ábrahám Istennek! Mert hitének ezen nyilvánulása magában foglalta az isteni kinyilatkoztatás iránti hitbeli készséges akaratát, de egyszersmind Istenbeni szilárd bizalmát s az isteni végzetben való teljes megnyugvását is tanusította. Továbbá vonatkozott az ő hite a megígért Messiásra, kinek az ő nemzedékéből, az ő utódai közül kellett származnia. Az ő hite tehát — mint Szt. Tamás mondja — egy „crede-re in Deum“ — egy „credendo in Deum, quod veritas facit“ — volt; s így az ő hite lényegét és tárgyát tekintve, nem különbözött a mi keresztény hitünktől, a mely minden igaz benső megigazulásnak alapja és gyökere. Külömbőség legfőleg csak abban van, hogy az ő hite előre irányult a jövődő Megváltóra a miénk pedig visszatekint a már elérkezettre. — S ekként a Krisztusban való hit, a mely most egyedül tesz igazzá, ama minőségnek, melylyel az Ábrahámiban létezett csak magasabb lépcsője. Az apostol e helyet kétségkívül csak azért választá ki, mert röviden és valószínű mindazt kifejezve látja benne, a mit itt előadni akart, hogy t. i. hit és kegyelem volt az, mely által Ábrahám megigazult és az is-

teni tetszés állapotába jutott. Ezt különösen a fejezet többi részében tárgyalja, kimutatván, hogy Ábrahám nem cselekedetek, nem körülmetélés, nem törvény, hanem hit által igazult meg. Mert az ő hite — mint már az előbbiekből önkénynt következik — nem pusztá elmebeli meggyőződés volt az isteni ígéretnek igaz volta felett, nem is bizalom Isten hatalma- és hűségében, vagy pedig saját ereje folytán szerzett erkölcsi állapot, hanem sokkal inkább egy tartós, a legnehezebb próbákat is kiálló érület akaratú tulajdonság, mely szintén ép úgy Isten ajándéka, miként ama természetfeletti hitbeli meggyőződés, melylyel Isten ígéreteit fogadta.

(Vége köv.)

A s.-körös-pataki r. kath. plébánia története.

Visszaállításának százados évfordulója
alkalmából közli Király János.

(Folytatás.)

A katolikusok jogos birtokába visszakerült templom ily módon inkább a Kálnokyak gondoskodása folytán a legszükségesebbekkel ellett ugyan látva, de a mily nagy lelki vigasztalással küldötték hűveink benne imáikat a Szentháromság égi trónjához, ép oly nyugtalanok és elégedetlenek valának az unitárius tyafiak a méltányosság és a hazai törvények által teremtet ezen helyzettel, a mi köztünk és köztük a folytonos elégedetlenségre csak tápanyagot nyújtott. Panaszainknak, melyekkel képzelt jogsérelmük miatt a magas guberniumnál szüntelenül zakatoltak, nem volt se hossza se vége. Nem kevesebb, mint 15-ször jött a királyi táblától ide commissio, hogy az ügyet az igazságnak megfelelő módon oldja meg. Ez mindannyiszor megvizsgálta az ügyet. Egyik ilyen commissio 1781. aug. 14-én kelt határozata értelmében a harangok és a plébánia belső birtokai, mint melyek legrégebb időktől fogva a katolikusok tulajdonát képezték, a visszavett templommal együtt a katolikusok elidegeníthetetlen javaihoz tartoznak, a külső szántók pedig valamint a széna termő helyek a kath. és unitáriusok között azok számaránya szerint osztandók fel. Míg az erdő, melyet idáig a katolikusok a két protestans felekezett. i. az ev. ref. és unitáriusok egyenlő mértékben közösen birtak, ezuttal a katolikusok és a két említett felekezett között három egyenlő részre osztott fel. Mit a királyi kormányzéknek 1781. szeptember 10-én kelt végzése meg is erősített, de melylyel az unitáriusok legkevésbé elégedve meg, lemondottak ugyan templomunk birhatásának reményéről, de a plébánia külső és belső birtokait köztünk és maguk között már nem számarány, hanem egyenlő mértékben követelték felosztatni. Kérésüknek nem

¹⁵⁾ Rom. 4. 3. —

¹⁶⁾ Gen. 15. 6. —

¹⁷⁾ Gen. 12. V. 5. Zsid. 11. 8. —

lett sikere, sőt a királyi főkörmányszék 1782. január 17-én kelt rendeletével az előbbi év 1781. szeptem. 19-iki határozatát megerősítette. S mégsem lett az egyenetlenségnek vége. Ez időben jelenvén meg ugyanis II. József császárnak a „keresztény türelme ről” szóló hirhedt decretuma, ezt unitáriusaink alkalmul használták s két köröspataki küldöttet egyenesen Bécsbe a királyi trón elé azért menesztettek, hogy nekik templomukat (?) és minden elvett (?) javaikat visszaadatni rendelje, mely követelésre a királyi felség válasza újból a gubernium által kiküldendő bizottság volt. Ennek következtében bodoki gróf Mikó Miklós királyi táblai ülnök, telivér kálvinista, s mint ilyen a katolikusokkal szemben nagy unitárius barát, hidvégi gróf Nemes Ferencz szintén táblai ülnök és jó katolikus hívő és Mayerscheim a II. királyi hadtest ezredes-parancsnoka, mint királyi biztosok Köröspatakra jöttek. 1784. május hó napjaiban megejtett vizsgálódásaiknak eredménye azonban csak annyi lett, hogy az unitáriusoknak 5 vékányi szántóföldet visszaadatni rendeltek. Ezen intézkedéssel ugyancsak a hosszas czivódásnak vége lévén, vallás ügyeink rendezésére katolikusaink, már jóval több gondot fordíthattak.

Bármely nehézségekkel kellett legyen is megküzdeni az iteni első lelkésznek, ez őt legkevésbé akadályozta mindabban, a mi az oly sokáig elnyomott kath. ügyet előmozdithatta, így például a lakhatlan romban heverő plébániai lakra nem csak 88 Rftot eszközölt ki a kath. comissiotól, hanem azt sajátjából 70 Rfttal nevelve a parochiát 158 rfttal oly stadiumba hozta, hogy e kerületben nem igen lehetett akkor ennél alkalmasabb papilakot látni, s így nemcsak tevékeny sége, hanem áldozatkészsége által is méltán érdemli meg kedves emlékünket.

(Folytatás köv.)

T A R C Z A.

A Tiber partján,

Arany Tibernek partjain
Sohajtva kél az esti szél,
A hét halomnak ormival
Lágyan susog, halkán beszél.
A lomb között, a völgy ölén
Dus rózsa illatot talál,
S az ős Róma kies terén
Enyelgve száll a balzsam ár.
És megszólal az estharang
Imát rebegve édesen,
Ezüst csengésű hangokon,
Hullámszik át a téreken.
Majd szárnyra kél az esti szél
Tanulni azt a dallamot:
S hét halom merengve áll,
A táj zaja elhallgat ott.

A Vatikán magaslatán
Ki az, ki úgy gondolkozik?
S galamb fehér ősz türtjein
Az esti szél enyelkedik!
Hozzá simul, körüllebeg
Ellesni hő fohászait.
Hajlik a térd, susog az ajk —
A szt. Atya imádkozik!

Hatalmas Úr nagy Istenünk!
Tekints reánk a földre le:
A sajka ing, a sziv remeg,
Dühöng a vész nagy tengere.
A kit szeretve oly hüen
Ten véred árán ápolál,
Népedben dul a fájdalom,
Segélyt eseng, vigaszra vár.

„Gonosz hadat toborzani
A sikra szállt bösz ellenünk,
Ezer gyilok, ezer pokol
Riadva szól, hogy elveszünk;
Oltáraid romhalmain
Visszhangzik ádáz gunykazaj
Hazátlanul bolyong a pap:
Jutalma csak sohaj, sohaj!”

„Nem kérem büntető karod,
A föld remegte ostorát,
Avagy ezer villám között
Harag hatalmas szózatát.
Az irgalomnak Atyja vagy
A kegy forrása jól tudom,
Napod világa egyaránt
Ragyog a jó s gonoszszakon.”

„Csak add reánk áldásodat!
E kegy után esengek én;
A küzdelemre szent erőt
Majd kölcsönöz a hit, s remény.
S habár egy kintenger fölött
Közleg is vértanui kor,
Kegyelmed él s e vért előtt
Riadva bomlik a pokol.”

Igy esd az agg, angyalszelid
Arczán a tulvilági fény,
Kimondhatatlan bája ül:
A bizalom s a szent remény
Áldásra tárja karjait,
Áldást rebeg az ősz ajak,
A meny, föld, zenith, és nadir
Ez áldástól viszhanganak.

* * *
S arany Tibernek partjain
Sohajtva száll az esti szél
A hét halomnak ormival
Lágyan susog, halkán beszél.
A lomb között, a völgy ölén
Dus rózsa illatot talál,

Az ős Róma kies terén
Enyelgve száll a balszam ár.

Utolsó cseng a kis harang
Még egyszer hallkan, édesen
Ezüst hullám, rezgő dallam
Elhaíva száll a téreken.
Az est ölen nincs semmi zaj
Mindenféle uralg a csend,
Az ős Róma felett a mult
Komoly szavu nemtóje leng.

P. — k. S.

Kisebb közlemények.

— A „szebenmegyei róm. kath. tanítóegylet” f. é. április hó 19-én és 20-án tartotta meg tavaszi vándorgyűlését Erzsébetvároson.

A távolság dacára harminczkét vidéki tag jelent meg, kik 19-én reggel 5 órakor érkezének meg a vasúton. A tanítókat a városi közönség nevében polgármester-helyettes tks. Joseffi József rendőrkapitány ur és főtisztelendő Avedik Lukács örm. szert. plébános ur fogadá a pályaudvaron, valamint nagyszámu tanügybarát várta az érkezőket élükön főt. Csiki Miklós mechitarista ural.

A városi közönség által mintegy 10 kocsí küldetett ki az érkezők beszállítására, kik a legelőkelőbb családoknál szállásoltattak el.

Délelőtt 9 órakor testületileg szemléltük meg a fiú- és leány kézimunka kiállítását:

Ritkaság tanítóegyleti vándorgyűlések alkalmával kiállítást rendezni, de még nagyobb ritkaság ve-gyes kézimunka kiállítást látni.

A régi ráfaeli tanoda 2 nagy terme volt gazdagon berendezve mintegy 5-6 száz szebbnél szebb tárggyal, melyek eléggé hirdették Erzsébetváros nemes keblü hölgyeinek kitaró munkásságát, műzslését és a tanügy iránti meleg rokonszenvét, mert készséggel engedtek a ritka buzgalmu és fáradhatlan Avedik L. plébános és isk. igazgató urnak azon modern felhívására, miszerint a leányiskolában az utolsó 10 év alatt készített tárgyakat állítanak ki a tanítóegylet vándorgyűlése alkalmával. — Noha az iskolából utolsó 10 év alatt kikerült növendékek közül számosat jelenleg mint igen előkelő és magasrangu férjes nőt tisztelhetünk, megis ott láttuk becses nevüket a kiállító lajstromában, mint volt növendékeket. — A mai divatos és az elemi tanügy iránt közönyös világban oly nemes ritkaság ez, mely valóban nem csak felemlítésre, hanem dicséretre is méltó. — Egyik terem oldalán ott láttuk a nagyszebeni királyi rom. kath. Terézárva ház munkaterméből kikerült és az elemi iskola tanulói által Domanjancz Péter árvaházi tanító vezetése alatt készített tárgyakat, szám szerint 75-öt több csoportban u. m. lombfűrészelés, berakott

(mozaik) munkák, szalmafonás, borsómunkák, papen deckel munkák, könyvkötő munkák, papírfűzések és nádmunkák. Különben még visszatérünk a kiállításra.

A kiállítás után a városi kath. fiú- és leányiskolákat, valamint a kath. algymnasiumot, a rom. kath. és örmény templomokat és több középületet tekintett meg a kíváncsi vándoresoport.

Azután polgármester-helyettesnél, továbbá mgos fndő Markovich Jakab esperes-plébános és gym. igazgató urnál valamint fndő Avedik Lukács örm. szert. plébános urnál, tisztelettel az egylet, megköszönve a nem várt szíves fogadtatást.

Délben Markovich esperes ur vendégszerető asztalához volt hivatalos az egylet és a városi hatóság. A 45 terítékű diszes asztalnál a tagok legjobb hangulatban győződtek meg, miszerint igaz az, hogy az örmények kitünően és izletesen főznek. — Természetes, hogy a pohárköszöntések sem maradtak el. Az elsőt a szíves és nyájas házigazda mondá, éltetvén az egylet derék megteremtőjét főtiszt. Roszkosni Elek szent-szébi ünök, terézárva házi igazgató és egyleti elnök urat. — Utánna Ferenczy István m. kir. áll. főgymn. tanár és egyleti alelnök a szíves házigazdát és ügybuzgó tagtársait élteté. Azután Roszkosni Elek a rendőrkapitány urat, Bakk Endre plébános ur a városi polgárságot, Szász Károly egyleti jegyző Erzsébetváros nemes keblü hölgyeit; Szánthó Mihály Avedik Lukács plébánost stb. stb.

Délután 3 órakor a gyűlést megnyitotta Roszkosni Elek elnök. — Alkalmunk volt hallani ez alkalommal is ama nagyszabásu magasztos és velős megnyitók egyikét, melyeket várva várunk, mert abból mindnyájan oktatást merítve, épülünk s gazdagodunk. — Hol ily elnök áll az ügyek élén, ott biztos a haladás, ott örömmel munkálkodnak a tagok s versenyezve törekednek a kitűzött nemes és magasztos cél elérésére; néhányának közönye avagy rosz indulatu törekvése észre sem vehető ottan, falra dobott borsó az. — A lelkes éljenzéssel fogadott elmöki megnyitó beszéd Szász K. nak indítványára szó szerint jegyzőkönyvbe határozottat iratni.

Olvastatott ezután az utolsó közgyűlésről felvett terjedelmes jegyzőkönyv, mely igen csekély módosítással hitelesítést nyert.

Olvastatott továbbá a központban f. é. febr. 14-én tartott rendkívüli értekezlet jegyzőkönyve. A vidéki tagok örömmel vették tudomásul, hogy a központi tagok koronkint vitatkozással egybekötött szakelőadásokat is rendeznek, különösen pedig azt, hogy a magyar nyelv sikeres terjesztésén is buzgón fáradoznak.

Avedik Lukács plébános olvasta fel ezután részletes jelentését az igazgatósága alatt levő erzsébetvárosi kath. elemi iskolák állapotáról. A historiai és statistikai adatokkal gazdagon fűszerezett, tanulmányos és részletes jelentésből örömmel constatálta az egylet, miszerint Erzsébetváros már ezelőtt évszázadokkal birt jó iskolákkal. Jelenleg van kath. elemi fiúiskolája 3

tanítóval és 6 osztálylyal, kath. elemi leányiskolája 2 tanítónővel és 6 osztálylyal. Az iskolák czélszerűen vannak berendezve és tanszerekkel bőven el vannak látva.

Ávedik urnak csinos jelentése megjeleneztetvén, a: egylet irattárába határozottatott tétetni.

Nagyon dicsérendő tanítóegyletünknek azon korszerű eljárása, miszerint vándorgyűlései alkalmával a meglátogatott község kath. iskoláiról részletes jelentést kér az iskola igazgatótól, e jelentéseket tanulmányozza, irattárba helyezi és a javítani valók iránt felsőbb közegekhez folyamodik.

Idővel egész megyénk és szomszéd megyénk rom. kath. iskoláinak keletkezését, fejlődését és jelen állapotát ismerni fogjuk s ez nem érdektelen dolog reánk néptanítókra nézve. Bár járnának más tanítóegyletek is ily uton! — Alkalmilag különben részletesen is ismerettni fogjuk Ávedik plébános urnak érdekes jelentését.

A Domanjancz Péter értekezésére Török Sándor által irt bírálat és szerző által irt ellenbírálat felülvizsgálására kiküldött bizottság tette meg ezután jelentését, föltüntetve az értekezés, valamint a bírálat és ellenbírálat előnyeit és hátrányait, szerzőnek a majdnem 6 ivre terjedő és az elemi rajzoktatásról szóló értekezéséeri dicséretet savazctt.

Meg is érdemelte szerző a dicséretet, hisz oly tárgyról értekezett, mely fájdalom mai napság is csak a tanterv és órarend tantárgyai között szerepel, de tényleg nem tanítatik, s ha igen is, nagyon elhanyagoltan. — Voltam olyanokkal is az állami képezdében, kik beléptek absolute semmi fogalommal sem bírtak a rajzról, az is igaz, hogy aztán a derék rajztanító urtól tanultak is valamit, de ez még mind kevés ahoz, hogy valaki azután eredményyel tanithassa is azt. — A legtöbb iskola megelégszik a hálózatoss és pontozott rajzzal, ezt is azonban csak minden 20-ik iskolában tanítják. — Mértant plane csak minden 50-ik iskola kóstól és ismer.

A kézimunkakiállítás megbírálására küldetett ki egy bizottság Bakk Endre, Garbera Ilka, Orelt Lajos, Domanjancz Péter és Szász Károly tagtársak személyében. — Elnök ezután a gyűlést felfüggesztvén, a Ferenczy Isván tanár által tartandó természettani előadásra hívja fel a tagok figyelméi.

(Folyt. köv.)

— **A gyulafehérvári szent István finóveldei önképzőkör 188¹/₁.** tanévi működéséről a május 10-én tartott ünnepélyes gyűlésen nyilvánosságra jött részletek szerint közöljük még a következőket: Az 188¹/₁. tanévben 21 rendes, egy alakuló és 3 rendkívüli gyűlést tartott; ezeken szavaltak az ifjak 124 költeményt; tartott 5 felolvasás. Volt beadva 93 dolgozat, ezek közt 23 költemény. Elfogadtatott ezek közül 32 mű; javítás végett visszaadatott 61. — A könyvtár vétel s adományozás utján gyarapodott 5 művel 7 kötetben s jelenleg áll 258 műből 363 kötetben. Összes évi

bevétel volt 82 frt 80 kr., kiadás 32 frt. 10 kr. A megmaradt pénzösszeg tőkésítettett Horváth Mihály történelmi műveinek a könyvtár részére való megszerkezhetése végett. — Jártak a következő lapok: Biró Béla igazgató adományából az „Egri Népujság“; az erd. rom. kath. irodalmi társulat adománya folytán a „Közművelődés“; a pénztár erejére az „Ország-Világ“ és „Magyarország és Nagyvilág.“ Ezen kívül Szabó István aigazgató olvasás végett szives volt átengedni a „Magyar Állam“-ot.

Jutalmak voltak: Biró Béla igazgatótól 5 ezüst frt. a bezáró ünnepélyen rendezett szavaltversenyre, elnyerte ezt Czámpa Gusztáv VII. oszt. tanuló; mélt. dr. Éltés Károly kanonok urtól 5 ezüst frt. „Kemény Simon“ jellemrajzára; beérkezett reá két pályamű, de egyik sem lévén érdemes a pályadíjra, a kör gyűlésén az előjáróság beleegyezésével az „Önképző“ czimű lapban, ez évben megjelent irodalmi művek jutalmazására fordítottatni határozottatott sorshuzás utján elnyerte Incze István VIII. o. tanuló. Straubert Ödön gymnasiumi tanártól 3 ezüst tallér a „Tordai hasadék“ czimű balladára; de erre nem érkezvén be pályamű, a kör pénztárába tétetett s adományozó beleegyezése és kívánata folytán a Horváth Mihály alaphoz csatoltatott. Nehány lyceumi tanulótl 4 ezüst tallér ezen tételre: „Fejtessék ki a hősköltemény lényege, s lényegéből kifolyólag indokoltassék benne a csodálatos elem“; de nem érkezvén erre sem pályázat, a lapokban megjelent legjobb műdíjazására fordítandónak határozottatott. A bíráló bizottság ítélete szerint elnyerte ezt Incze István VIII. oszt. tanuló „A magyar nyelv történeti joga az Árpádok alatt“ czimű dolgozatával. Forster János és Korody Gábor VIII. oszt. tanulóktól 3 ezüst tallér egy a népéletéből vett elbeszélésre, melyre beérkezett két pályamű, s nyertes lett Incze István VIII. oszt. tanuló.

Az önképzőkör Kisfaludy Károly halálának 50-ik évfordulóján is ünnepélyt rendezett, melyen az emlékbeszédet Forster János VIII. oszt. tanuló tartotta. Ez ünnepélyen még alkalmi költeményeket szavaltak Lenkes József VIII. oszt. tanuló és Czámpa Gusztáv VII. oszt. tanuló. Az 188¹/₁-ki ünnepélyes bezáró gyűlés május 10-én Rudolf trónörökös és Stefania belga főhercegnő menyegzőjének alkalmával szép műsorozat és díszes közönség részvéte mellett tartatott.

— **Katholikus hitélet.** S.-Kőröspatak, 1881. maj. 14. A tél dermedtő fagy alól újéletre] ébredt természetnek a régen várt kedves május meleg napjai egészen új színezetet adtak. A gyönyörű háromszéki rónaság, melyhez hasonló nemcsak siculia ősi hazájában nem található, hanem az egész bérczes kis hon ritkítja párját — az élet legszebb pompáját tünteti fel. Kire az ujló természet ébredése a legjobb hatással ne lenne? Valóban ennek kinyomatát a legtöbb arcz elárulja. Azonban nem a tavasz örömeinek évenként megújuló hatása, a mi engem e sorok írására késztet, hanem többmint 700, Kálvin és Socin tanát követők tömegében

elszigetelten élő katolikus szivéből feltörő hálás öröm az, melynek e becses lapban is hangot adni el nem mulaszthatom.

Meg volt már említve, hogy 1881. e plébániára nézve jubilaris év a mennyiben 100 évvel ezelőtt lett újból vissza állítva s templomunk visszaadva. Minek éppen folyó május 8-án mult 100 esztendeje. „Ez tehát a nap — mondhatjuk a zsoltárossal — melyet az ur szerzett nekünk; örvendezzünk és vigadjunk azon”, mert: vigaság és szabadulás szava hangzik az igazok hajlékában. (Zsolt. 117. 15, 18.) Nem csuda, ha már megelőző este hangosan nyilvánult ez óhajtvá várt s hirdetett jubilaris nap öröme, melyet az „Ave Máriát” megelőző három ágyu lövés, azután harangjainknak egy fél óráig tartó ünnepélyes zugása is hiven tolmácsolott. Ezen alkalommal tartott gyűlésen kath. hitéletéről tett szép bizonyosságot a kis nyáj, midőn e nap maradandóbb emlékeül „éljen a szent atya” harsány hangjai közt szeretett fillér gyanánt 5 o. é. forintot szavazott meg, határozottan tiltakozván egyszersmind az ismeretes hárompontu, jogainkat és meggyőződésünket sértő törekvések ellen.

Az egyház gyűlés fontos tárgyát képezte még e plébánia 360 éves történetének nagy érdekléssel és figyelemmel kísért felolvasása.

A mi pedig a tulajdonképeni örömnapot illeti: mintha maga a természet tavaszi kellemével szándékosan akarta volna emelni a körülbelül 12 ezer ev. ref. és unitarius vallásuak közt élő 700 és egynehány katolikus hívő ártatlan örömét: oly elragadó volt ez ünnep biborban uszó, háromszoros ágyu morajjal köszöntött hajnala, mint a mily megható a felkelő nap szintén ágyuszóval üdvözölt első sugara. Az ujuló természettel templomunk és a kerítés is a tavasz színezetét öltötte magára. Az ösvényeket díszítő zöld lombok a kerítésünkben nyugvó Kálnoky grófok virágágygyá varázsolt sirhantjai, Imre és Felix grófok által e nap emelékére készítettett drága oltár szőnyeg az ezer színű tarka barka virágokkal ékesített kellemes illatárban uszó oltár s más s különösen a grófi palotából e célra küldött ékítményeknek csak szemlélete is elég volt hűveinket arról győzni meg, hogy ily magasztos ünnep örömeinek még ~~soba~~ sem voltak részesei.

A szent misét, mely az ünnep tulajdonképeni fényét képezte, mlgos Möller Ede apát miklósvárkerületi főesperes díszes segédlet mellett infulával végezte, mely alatt valamint a Seráphok ajkaira méltán illő „Te Deum” dallamát T. Gábor Endre kántor által szakavatottan vezetett gyermek- és fiatal sereg igen meghatóan énekelt. Míg a történelmi, de azon napi evangéliumból kiinduló szent beszédet, roppant számú nem csak helyi, hanem a távol vidékről is össze jött, válogatott közönség előtt e sorok írója tartotta, fejtegetvén, hogyha alkalmazható is volt azon vasárnapi evangélium szomorú jövendölése: „Ti könnyezni és sirni fogtok, a világ pedig vigadoz”, e sokáig elnyomott és szenvedett plébánia régi hűveire, de az ígélet eme vi-

gasztaló szavai is teljesültek: „Ti ugyan szomorkodtok, de a ti szomorúságtok öröme fordul.”

A szüntelen ágyumorajjal, a legártatlanabb, sokaknál könnyekben csillogó hála öröm s ebből származó kath. vallás-buzgalommal végig kísért szent mise és egész szt. ténykedés végeztével, a legnemesebb loyaltásukról annyira ismert magas rangu család mlgos Kálnoky Imre és Felix gróf urnak gazdag teritékü főuri asztalához letünk hiva, hol a legszívélyesebb vendégszeretben részcsülve toásztjainkban is e 100 éves ünnep kedves emlékének adoztunk, éltetve a család drága urnójét Felix grófnót, az egymást forrón szerető két testvér Imre és Felix grófot, mint kiknek és nagyereynyű öseiknek köszönhető, hogy az annyi féle vallásuaktól körülvelt kis nyáj ily öröm ünnepet ülhet. Nem különben a jó lelkű apát urat, kerületünk ritka buzgalmu espeesét, ki gyengélkedése daczára is jelenléte és ténykedésével e nap fényét emelni kegyeskedett.

Isten éltesse ugy az említett jó urakat, mint az ünnepélyen résztvett és ténykedett egyházi férfiakat!
Fiat!

K-y

Irodalom.

Sullay.

Kivonatos ismertetés.

II. RÉSZ.

(Folytatás.*)

Igaz-e, hogy a római pápa tévmentesége megváltoztatta az állam eddigi álláspontját az egyház irányában?

IV. A pápák államveszélyes nyilatkozatai. Az európai felsőbb politikának nagy embelei az ó-katolikus celebritások buzdításaira hallgatva, kulturharcos zászlójukra e jelmondatot irták: „élet-halálharcz azon államveszélyes elméletek ellen, melyek a római pápák tanaiban és természetellenes igényeiben megcsontosodtak.” Lássuk tehát, csakis az igazság kedvéért:

I. a római pápákban megcsontosodott politikai hagyományokat. Az egyházi hagyományok alatt szorosabb értelemben azon kinyilatkoztatott igazságok összegét értjük, melyeket Jézus Krisztus tanított és az apostolok és evangelisták a sz. könyvekbe be nem irtak, hanem csak előszóval utódaikra hátrahagyományozták. A ki tudni akarja, miféle hagyományok csontosodtak meg a pápákban, annak az apostoli hagyományt azon egyházi tanítóktól és íróktól kell elsajátítania, kikre az apostolok és ezeknek tanítványai azt áthagyományozták.

De ha ezen közvetlen forrásban buvárkodunk, az első századok tanítói- és íróinál kivételt nem ismerő közmegegyezést találunk arra nézve, hogy a keresz-

ténynek lelkiismeretes kötelessége tisztelni és szeretni az államfőt, hűségesen engedelmeskedni az állami törvénynek, önfeláldozással szolgálni a hazát s ennek javáért minden viszontagságot elviselni. Ezt tanítják már az „apostolicanonok” ezeknek íkertestvérei, az „apostoliconstitutók,” melyek a kereszténység első három századában hozott egyházi törvények gyűjteményét képezik.

A második század egyházirói pedig Polykarp smyrnai püspökkel így nyilatkoznak: „Mi arra tanítottunk, hogy a felsőbbség és az Istentől behelyezett fejedelemnek iránt azt a tiszteletet kell tanusitanunk, melyet az ő méltóságuk megkíván.” A harmadik század kath. tudósai továbbá Krisztus követőit csodatévő sz. Gergelyvel egyhangulag arra intették, hogy „a császárért és a hazáért imádkozzanak;” épen akkor midőn a keresztények vére patakokban folyt a zsarnok üldözések alatt. Hűséget és engedelmességet parancsolnak felsőbbség iránt a negyedik század atyái is, midőn aranyházú sz. Jánossal így szólnak: „Ha apostol, ha evangelista, ha próféta vagy bármi más volnál is, köteles vagy magadat a felsőbbségnek alávetni és ennek engedelmeskedni.” Egyetértettek e tekintetben az ötödik század kath. püspökei, bölcsészei és írói is, midőn a lángelméjű sz. Ágostonnal így tanítanak: „Jézus Krisztus azt parancsolja nekünk, hogy a földnek fejedelme iránti kötelességeinket a lehető leglelkiismeretesebben teljesítsük, még akkor is, ha olyan gonoszak volnának mint a hitehagyott Julián volt.” A következő századok ezen egyetemes tana kifejezve találtatik úgy az egyes egyház tudósoknál, mint különösen a toledói, párizsi stb. zsinatok határozataiban.

S vajjon erre nézve mást tanítottak-e a pápák? E kérdésre a pápák valamennyei iratai, melyek az államot és politikát érintik, azt felelik a kulturharcz férfainak, hogy a pápák önzetlen atyai godoskodástól vezetettve egyfelől az államfőket minden igazságtalanságtól és zsarnokságtól vizsztatani meg nem szüntek; másfelől pedig az alattvalókat engedelmességre s hazafui kötelmeik teljesítésére buzdítani el nem mulasztották. Ennek igazolására szerző a pápák irataiból Liberius pápától kezdve XI. Inczéig (352 — 1689.) alkalmas idézeteket sorol föl és azt kérdi: vajjon ezek-e tehát a római pápákban megcsontosodott államveszélyes hagyományok? s vajjon mivé lett volna ezen pápai hagyományok nélkül a keresztény Európa? E kérdésre világos feleletet ad a többek között hazánk történelme, mely azt tanítja, hogy mi magyarok mindenekelőtt a pápákban megcsontosodott hagyományoknak köszönhetjük, hogy az európai nemzetcsaládba fölvétettünk, s e szép hazán ezer éves létet s állami önállóságot nyertünk.

Mindezekből tehát átláthatni, hogy a pápákban megcsontosodott hagyományok, kivált az ő tévmentességöket tekintve, távolról sem lehetnek soha államveszélyesek; sőt ellenkezőleg, hogy ezen megmásíthatlan hagyományok az állam legfőbb támaszát képezik.

De a kulturharcz emberi nem egykönnyen jönnek zavarba, és ezen tagadhatlan igazsággal szembe azt állítják, hogy a római pápák ismertett politikai hagyományait, nem a közjó előmozdítására, nem az államok javára, hanem természetellenes világuralmi igényeknek kielégítésére tartották fenn és hirdették az alattvalóknak. Lássuk tehát:

2. a pápák ezen természetellenes politikai igényeit. A kulturharcz férfiai utóbbi állításukat a pápák szájából vett nyilatkozatokkal ügyekeztek bebizonyítani; s e tekintetben a fáradságos hosszú kutatás után találtak is egy adatra VIII. Bonifác pápa „Unam sanctam” című bullájában, hol nevezett nagy pápa a többek között így szól: „Végezzük és nyilvánítjuk, hogy az üdvösségre szükséges, miszerint minden teremtmény a római pápának alávetve legyen.” És öröm ujjongással is hivatkoznak elleneink ezen helyre. Csakhogy a pápa itt csupán a hit és erkölcs dolgaira terjeszkedik ki s legkesvébbé sem gondol a tisztán világi vagy állami ügyekre; mert hiszen maga VIII. Bonifác élesen kell ki egy másik bullájában azok ellen, kik neki az ellenkező elvett tulajdonítván „Ausculta fili” című bulláját meghamisították; mondván: „Negyven esztendeje mióta a jogtudományban jártasok vagyunk és tudjuk, hogy Isten két hatalmat rendelt: kinek van tehát joga, vagy ki képes elhinni, hogy ilyen esztelenségre vetemedtünk volna... Az erkölcsi hatalom hordnoka kiválóan a pápa: a földi hatalmat gyakorolja a császár és a királyok. Mindazonáltal joga van a pápának a bűn ügyei ben minden világi hatalom fölött itélni...”

Ha már most a fallibilisták VIII. Bonifác pápának idézett bullájából azt következtetik, hogy a pápa tévmentessége államveszélyes, úgy okoskodásuk csak ez lehet: „az állam szabadsága és java azt kívánja, hogy az a legfőbb erkölcsi bíró, kinek a bűn ügyében a császárok és államkormányok is alávetvük, mint más ember, a hit és erkölcs dolgaiban is tévedhessen. De mert a vatikáni zsinat ellenkezőt tanít, tana tehát államveszélyes.” Vagy ha ezen következtetés kemény volna, így kell érvelniök: „A pápai tévmentesség dogmája feljogosítja a pápát, hogy tévmentességére támaszkodva azt követelje, hogy a ker. császárok és királyok stb. önmagukat, törvényeiket és egész politikájukat a pápa által tanított hit-és erkölcsi igazságnak sz. elveivel, szabályaihoz alkalmazzák. Már pedig ez sérti az állam függetlenségét és önállóságát, tehát államveszélyes.” De ki nem látja, hogy mind ezen két elv a legveszedelmesebb zsarnokságnak elve? Mit szerzőnk is terjedelmes, begyöző érveléssel mutat ki.

De valamint VIII. Bonifác, úgy a többi pápák is, mint egy VI. és VII. Pius, XVI. Gergely stb. egyhangulag és több alkalommal nyíltan hirdették, hogy az ő főhatalmuk a fejedelmekre, kormányokra stb. csak a hit-és erkölcs dolgaiban terjed ki.

De azt mondják: a szép elvek mellett a pápák hatalmi tulkapásaikkal veszélyeztették az államokat; s

igy ha nem is elveik, de cselekedeteik államveszélyesek. Látni fogjuk.

(folyt. köv.)

A napi események

— A főséges trónörökös-pár fogadtatása Budapesten f. év. május 18-án, utólréhetetlen lelkesedés és ünnepélyesség mellett történt. Ős Buda várában a királyi palotában fm. S i m o r János bibornok-érsek ő Eminenciája a magy. országgyűlés két házának nevében üdvözölte a főséges vendégeket; mire a trónörökös következőleg válaszolt: Örömmel és forró hálával fogadjuk Magyarországot főrendei- és képviselőinek ismételt üdvözlését. Mondják, kérem, kedves nóm nevében is tisztelt küldöiknek, hogy nagyrabecsült öszüti érzelmei sziveinkben élénk viszhangra találnak. S hogy Magyarország boldogságát leghőbb, legbensőbb vágyaink közé soroljuk. A fogadtatás estéjén a város kívülvilágítva, tündéres fényben ragyogott. Május 19-én d. e. 10. órakor vette kezdetét a különféle küldöttségek fogadtatása. Midőn első sorban R á t h Károly főpolgármester a főváros nászajándékát a küldöttség élén átadta, a trónörökös következőleg szólott: „Mélyen megdöbbenve mondok kedves nóm nevében is köszönetet a magyar főváros lakóinak lelkesült fogadtatásunkért s a legtisztább szeretet boldogító jelenségeiért, miket drága emlékül fogunk sziveinkben örökre megörizni. A szeretet és valódi ragaszkodás nagybecsű kifolyásaként, hálás örömmel fogadjuk e diszes nászajándékot is, mely fényes tanúságot tesz a magyar műveltség nagyszerű haladásáról. A legnagyobb készséggel adja kedves nóm beleegyezését, hogy az egybekelésüök emlékére tett jótékony alapítvány nevét viselhesse. Közöljék uraim, küldöikkel meleg köszönetünket s biztossítsák a főváros közönségét változhatlan: vonzalmunk és őszinte rokonszenvünkről.“ A trónörökös beszéde után Stephania főhercegnő így szólott:

„Mély megindulással jöttem Magyarország fővárosába, mely lelkeimnek anynyi szent emléket nyújt. Ez vala dicsőült nagyatyám kedvenc lakhelye, ez jó anyám édes szülőföldje, melyet már zsenge koromban szeretni tanított. Szívem mélyéből köszönöm tehát, s az öröklött szeretet egész teljességével visszazonom jó kívánataikat.“ — Azután a trónörökös pár viharos éljenzés közt a szomszéd terembe vonult, hol fm. S i m o r János bibornok-primás ő eminentiája vezetése alatt a magyarországi főpapság hódolatát fogadta. Mely alkalommal a trónörökös saját és főséges neje számára a bíboros főpap áldását kérte. Ezután a többi küldöttségek hosszu sorozata hódolt, a további ünnepélyességek egyes fénypontjait képezték: 20-án diszeloadás a nemzeti színházban; 21-én polgári bál; 22-én diszeloadás a népszínházban 23-án pedig a pályaudvaron megégyszer köszönetüket fejezvé ki a fényes fogadtatásért, bucsut vettek a fővárostól; hogy Bécsbe, s onnan május 25-én Prágába utazzanak. —

— Értésítés. Van szerencsém i. t. előfizetőimnek és megrendelőimnek tudomására hozni, hogy az általam összeállított jubileumi „V e z é r k ö n y v“ a sajtó alól kikerülvén, azonnal szétküldetni fog. — Nemkülön-

ben bátorkodom a ft. lelkeszkedő papságnak újból emlékébe hozni az ezen füzetke megrendelését illető püspöki kegyes engedélyt, melynélfogva az a templom pénztárából is megrendelhető a szegényebb sorsu helyeken. T ó d o r József hittanár.

— Mélt. Lönhart Ferencz segédpüspök urat f. évi június hó 5-én fogja Főmagoságu H a y n a l d Lajos bibornok érsek Ur ő Eminentiája Kalocsán fölszenteni. Ő méltósága június 2-án indul Kalocsára hova utaztában Dr. T ó d o r József hittanár fogja kísérni.

— Az erdélyi róm. kath. irodalmi társulat választmányára f. évi június hó 1-én délelőrt 11 órakor gyűlést tart, melyre a t. cz. tagok meghivatnak.

— A kolozsváritud. egyetemi kör 1877⁸⁰ évről szóló hetedik évkönyvéből örömmel vettük tudomásul ama körnek a lefolyt évben is tanusított, dicséretre méltó működését. A körnek volt 123 működő tagja. Járt 15 ingyen lap, féláron 2 és előfizetés mellett 14. A pénztár-állása is elég kedvező mennyiben a mult év 294 ft 80 krnyi készpénz maradékkal zárult be. A könyvtár áll jelenleg 592 műből 1240 kötetben.

— Az irodalmi társulat pénztárába fizettek: Pap János rtg. 1881-re 2 ft. Bálint Lajos előf. 1881-re 4 ft. Schiessel Károly, előf. 1880-ra 2 ft. 1881-re 2 ft. Csutak Bálint előf. 1881-re 1 ft. Balázs János rtg. 1881-re 2 ft. Rác István 1881-re 1 ft. Boga Bálint előf. 1879-re 3 ft, 1880-ra 1 ft. Pál Gábor ptg. 1880-ra 5 ft. Mátyás Domokos rtg. 1879-re 1 ft, 1880-ra 5 ft 1881-re, 2 ft. Bándi Vazul rtg. 1881-re 2 ft. Lang József rtg. 1878-ra 50 kr, 1879-re 1 ft 50 kr. Gidófalvi Michaela előf. 1879-re 4 ft, 1880-ra 4 ft. Kovács Ferenc ptg. 1881-re 5 ft. Varga Ferenc előf. 1879-re 1 ft, 1880. 4 ft, 1881-re 4 ft. Gróf Haller Péter előf. 1879-re 4 ft, 1880-ra 2 ft. Pakó János ptg. 1882-re 5 ft. Kiss Gusztáv előf. 1880-ra 3 ft 50 kr. Domokos Antal ptg. 1879-re 1 ft, 1880-ra 5 ft, 1881-re 2 ft. Szaió István ptg. 1881-re 5 ft. Pál István rtg. 1881-re 2 ft. Bándi Bernádin ptg. 1878-ra 1 ft. 25 kr. 1881-re 3 ft 75 kr. Tapodi Tamás rtg. 1881-re 2 ft. Hosszu Ferenc előf. 1881. 4 ft. Demeter Imre rtg. 1881-re 2 ft. Veres István ptg. 1880-ra 2 ft 50 kr, 1881-re 2 ft 50 kr.

Szerkesztői üzenetek.

— P. N. helyben. A névtelenül beküldött alkalmi üdvözlő költemény, igen kegyeletes érzelmek ápolása, s e tekintetben dicsérendő; de a kivitel nem lévén elég tökéletes, azon szép alkalomra nem deritene kellő fényt.

— T. G. urnak Szarvaskend: A felölelt tárgy egy bővebb értekezésre nagyon időszerű: de a kidolgozás a zavart mondatfűzések, szokatlan kifejezések, túlföllengző erőlködések s minden rendszeres beosztást nélkülöző pongyolaság miatt a legkevésbbé felel meg egy komoly tudományos értekezés elengedhetlen kélekeinek. Ily alakban nem közölhető.

— Hosszu F. urnak. A küldött összeg 1881-re esik.

K i a d j a: Az erdélyi rom. kath. irodalmi társulat. S z e r k e s z t ő - b i z o t t s á g. Felelős szerkesztő: BIRÓ BÉLA. Szerkesztőtársak. BALOGH IGNÁCZ, CSERNI BÉLA, CSISZÉR JÁNOS, Dr. TÓDOR JÓZSEF.

Nyomatott a püsp. lyc. gyorssajtóján Gyulafehérvártt. (Klüger B.-nál.)